

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-356-8>

УДК 330.341:332.1(477)

JEL classification: O31; R11; R58

КУЛИНЯК Ігор

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-8135-4614>

e-mail: igor.y.kulyniak@lpnu.ua

БОНДАРЕНКО Юлія

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-2362-7629>

e-mail: yulia.h.bondarenko@lpnu.ua

ПРОСОВИЧ Ольга

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-2835-0603>

e-mail: olha.p.prosovych@lpnu.ua

ІННОВАЦІЙНІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ ЯК ЧИННИК ВИРІВНЮВАННЯ ПРОСТОРОВИХ ДИСПРОПОРЦІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті досліджено вплив інноваційних бізнес-процесів на соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах просторової нерівномірності. Обґрунтовано сутність регіону як соціально-економічної системи та визначено роль інноваційних бізнес-процесів як механізму трансформації його потенціалу у результати розвитку. Встановлено, що в умовах воєнних викликів та трансформації просторової структури економіки інноваційні процеси характеризуються тенденцією до концентрації у економічно розвинених регіонах, що зумовлює поглиблення просторових диспропорцій. Доведено, що ключовою проблемою є не відсутність інновацій, а їх нерівномірний територіальний розподіл. Представлено логічну модель взаємозв'язку між потенціалом регіону, інноваційними бізнес-процесами та результатами їх реалізації, що дозволяє візуалізувати альтернативні сценарії розвитку територій. Запропоновано підхід до формування механізму впровадження та забезпечення ефективної реалізації інноваційних бізнес-процесів, спрямованого на забезпечення їх рівномірного поширення та зниження просторових диспропорцій, із урахуванням регіональних особливостей, інституційного середовища та рівня розвитку інфраструктури, що сприяє підвищенню збалансованості соціально-економічного розвитку територій. Визначено ключові елементи механізму впровадження та забезпечення ефективної реалізації інноваційних бізнес-процесів, зокрема інституційне забезпечення, фінансово-економічні інструменти, розвиток людського капіталу, інфраструктуру та міжсекторну взаємодію.

Ключові слова: інноваційні бізнес-процеси, соціально-економічний розвиток регіонів, концентрація інновацій, інституційне середовище, територіальний розподіл, збалансований розвиток, релокація бізнесу, децентралізація.

KULYNIYAK Ihor, BONDARENKO Yuliya, PROSOVYCH Olha

Lviv Polytechnic National University

INNOVATIVE BUSINESS PROCESSES AS A FACTOR IN LEVELING SPATIAL DISPARITIES IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE'S REGIONS

The aggravation of spatial disparities in the socio-economic development of the regions of Ukraine and the need to find effective tools to overcome them in the conditions of modern transformations lead to increased attention to the role of innovative business processes. The article examines the impact of innovative business processes on the socio-economic development of the regions of Ukraine in conditions of spatial unevenness. The essence of the region as a socio-economic system is substantiated and the role of innovative business processes as a mechanism for transforming its potential into development results is determined. It is established that in conditions of military challenges and transformation of the spatial structure of the economy, innovative processes are characterized by a tendency to concentration in economically developed regions, which leads to a deepening of spatial disparities. It is proved that the key problem is not the lack of innovations, but their uneven territorial distribution. A logical model of the relationship between the potential of the region, innovative business processes and the results of their implementation is presented, which allows us to visualize alternative scenarios for the development of territories. An approach to the formation of a mechanism for the effective implementation of innovative business processes is proposed, aimed at ensuring their uniform distribution and reducing spatial disparities, taking into account regional characteristics, the institutional environment and the level of infrastructure development, which contributes to increasing the balance of socio-economic development of territories. Key elements of the mechanism for the effective implementation of innovative business processes are identified, in particular institutional support, financial and economic instruments, human capital development, infrastructure and intersectoral interaction. The results obtained can be used by public authorities and business entities to form effective management decisions aimed at reducing regional disparities through the implementation of innovative business processes.

Keywords: innovative business processes, socio-economic development of regions, concentration of innovations, institutional environment, territorial distribution, balanced development, business relocation, decentralization.

Стаття надійшла до редакції / Received 25.06.2026

Прийнята до друку / Accepted 22.07.2026

Опубліковано / Published 27.08.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© КУЛИНЯК Ігор, БОНДАРЕНКО Юлія, ПРОСОВИЧ Ольга

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інноваційні бізнес-процеси є одним із ключових чинників, що впливають на підвищення продуктивності праці, сприяють створенню нових робочих місць, стимулюють економічне зростання регіонів та підвищення добробуту їх населення. Водночас ефективність зазначених процесів значною мірою залежить від їх територіальної концентрації. Крім того, вони забезпечують зростання інвестиційної привабливості територій та формують сприятливе інвестиційно-інноваційне середовище. Водночас, на п'ятий рік повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну зазнала істотних змін просторова організація соціально-економічного розвитку економіки держави. Релокація підприємств зі східних регіонів, що зазнали деіндустріалізації внаслідок бойових дій, спричинила посилення економічної активності та індустріалізації, в основному, у західних регіонах України. Відбувається трансформація просторової структури економіки – її часткове зміщення зі сходу на захід країни. Водночас особливої актуальності набуває формування механізмів, здатних забезпечити швидку активізацію інноваційних бізнес-процесів у поствоєнний період, що може стати основою для відновлення та вирівнювання соціально-економічного розвитку, зокрема депресивних, регіонів України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження проблематики інноваційного розвитку регіонів України та впливу бізнес-процесів на соціально-економічні трансформації територій займає важливе місце у сучасній економічній науці. Значна кількість наукових праць присвячена аналізу ролі інновацій як чинника економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та формування нових моделей розвитку регіонів. Відповідно до підходів Шумпетера Й. [1], інновації виступають ключовим чинником економічного розвитку, оскільки забезпечують «творче руйнування» та формування нових економічних структур. Вартують уваги наукові підходи дослідників Ярємко Л. та Ярємко С. [2], які розглядають регіон як окрему господарську систему та зазначає, що економічне зростання є важливим не лише для виявлення економічного потенціалу регіону, але й для його ефективного використання на інноваційних засадах. Це, у свою чергу, забезпечує довгострокове підвищення конкурентоспроможності як окремих регіонів, так і країни загалом. Таким чином, саме конкурентні переваги територій формують сприятливе або несприятливе бізнес-середовище держави. Це підтверджується науковими підходами Портера М. [3], який зазначає, що конкурентоспроможність територій формується внаслідок взаємодії підприємств, інституцій та інноваційного середовища, що визначає їх здатність до сталого розвитку. У сучасних дослідженнях науковців Тимошенко Н. та Шабанової М. [4] також наголошується, що інноваційні процеси, зокрема цифровізація та трансформація бізнес-середовища, виступають ключовими драйверами розвитку регіональної економіки та формування нових економічних структур. Водночас, як зазначають Орлова Н., Винник Т. та Побігун С. [5] в умовах кризових явищ і воєнних викликів інноваційні стратегії бізнесу розглядаються як інструмент адаптації економіки та забезпечення її стійкості.

Окремий напрям досліджень присвячений трансформації бізнес-процесів у контексті релокації підприємств, що набуло особливої актуальності в умовах повномасштабної війни. Авторка Підлісна О. [6] відзначає необхідність реінжинірингу бізнес-процесів, трансформації ланцюгів створення вартості та адаптації організаційних структур підприємств до нових просторових умов. Не можна оминути теорію «полносіів зростання», у якій Перру Ф. [7] пояснює концентрацію економічної активності у окремих центрах, що спричиняє нерівномірність просторового розвитку. Важливим є також внесок дослідників Мельник М., Мединської Т. та Лешух І. [8], які зазначають, що релокація підприємств супроводжувалася переміщенням економічного, фінансового, інвестиційного та інноваційного капіталу зі сходу на захід країни. Це зумовило процеси деіндустріалізації східних регіонів і водночас посилення індустріалізації західних територій, що підтверджує трансформацію просторової структури економіки України. Також зазначені науковці підкреслюють тенденцію до просторової концентрації економічної та інноваційної активності, яка посилилася в умовах воєнних викликів і безпосередньо впливає на поглиблення просторово-секторальних диспропорцій розвитку регіонів України. Це дає підстави стверджувати, що інноваційні бізнес-процеси, попри їх значний потенціал у стимулюванні економічного зростання, не забезпечують автоматичного вирівнювання регіонального розвитку, оскільки їх вплив значною мірою залежить від характеру територіального розподілу та умов реалізації, що актуалізує необхідність формування ефективних механізмів їх просторового регулювання.

Значну увагу питанням просторового розвитку приділено у працях Семигуліни І. [9], яка систематизує теорії просторового розвитку та досліджує можливості подолання територіальних диспропорцій. Вагомим є також науковий доробок, представлений у монографії за редакцією Шевчук Л. [10], де комплексно розглянуто проблеми та практичні аспекти просторового розвитку регіонів.

Окреме місце у сучасних дослідженнях займає питання децентралізації як інструменту розвитку регіонів. Науковці Гринько А., Гринько П. та Даудова Г. [11] доводять, що фінансова децентралізація сприяє зміцненню ресурсної бази територіальних громад, підвищенню їх самодостатності та створює передумови для активізації інноваційних процесів на місцевому рівні. Водночас у науковій праці Вариги Д. та Миценко В. [12] підкреслюється, що ефективність інноваційного розвитку значною мірою залежить від регіонального

середовища, зокрема інституційних умов, доступу до ресурсів та рівня інтеграції у глобальні інноваційні системи. Це свідчить про нерівномірність поширення інновацій та їх залежність від територіальних факторів. Також це підкреслює і Фрідман Дж. [13] у своїй концепції «центр-периферія», де доводить, що економічний розвиток має тенденцію до концентрації у ключових центрах, що безпосередньо впливає на відставання периферійних територій.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Попри значну кількість досліджень, проблема впливу інноваційних бізнес-процесів саме на вирівнювання просторових диспропорцій залишається недостатньо розкритою. Більшість наукових праць зосереджена на загальному впливі інновацій на економічне зростання, тоді як питання їх територіального розподілу та ролі у зменшенні регіональної нерівності потребує подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування ролі інноваційних бізнес-процесів як чинника вирівнювання просторових диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів України та визначення механізмів їх впровадження в умовах трансформації економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Соціально-економічний розвиток регіонів є фундаментальною складовою розвитку держави загалом, оскільки саме регіони виступають базовими елементами національної економічної системи. Рівень їх розвитку визначає економічну стійкість країни, її конкурентоспроможність та здатність адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх викликів. Регіон як соціально-економічна система поєднує у собі людський капітал, природні ресурси, виробничий потенціал, інфраструктуру та інституційне середовище. Саме інституційне середовище виступає підґрунтям інтеграції ключових складових соціально-економічного розвитку регіону в єдину систему, що забезпечує створення доданої вартості, формування зайнятості населення, розвиток підприємництва та підтримку життєдіяльності територіальних громад. Це рівень, на якому за умови ефективного управління відбуваються ключові економічні процеси, результатом яких є економічне зростання або, навпаки, занепад регіону. Отже, сприятливе інституційне середовище виступає важливою передумовою ефективного розвитку економіки. Норт Д. [14] стверджував, що інституції формують «правила гри» в економіці, визначаючи ефективність функціонування ринків та напрями розвитку економічних систем. До основних інструментів формування інституційного середовища належать: нормативно-правова база, грошово-кредитний механізм, податкова система, бюджетна політика, ринкова інфраструктура, інвестиційні механізми та інститут приватної власності [15].

Важливість регіонів у функціонуванні держави не можна недооцінювати. Це обумовлюється тим, що вони формують просторову структуру економіки країни. Нерівномірність розвитку окремих територій призводить до виникнення соціально-економічних диспропорцій, що проявляються у відмінностях рівня доходів населення, зайнятості, доступу до послуг, інвестиційної привабливості та якості життя. У сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема збалансованого розвитку регіонів, оскільки надмірна концентрація економічної активності у окремих центрах зростання може призводити до посилення периферійності інших територій. Це, у свою чергу, негативно впливає на загальнонаціональний розвиток, знижує ефективність використання ресурсного потенціалу та поглиблює соціально-економічну нерівність. В умовах трансформаційних процесів та воєнних викликів роль регіонів ще більше зростає. Саме на регіональному рівні відбувається адаптація економіки до нових умов, формуються механізми відновлення та закладаються передумови для майбутнього розвитку держави. Водночас зміни у просторовій організації економіки, зумовлені релокацією підприємств та міграцією ресурсів, актуалізують необхідність переосмислення підходів до регіонального розвитку. Таким чином, ефективний соціально-економічний розвиток регіонів виступає не лише передумовою стабільності держави, але й основою її довгострокового зростання. Це обумовлює необхідність пошуку сучасних інструментів і механізмів, здатних забезпечити збалансований розвиток територій, серед яких особливе місце займають інноваційні бізнес-процеси.

Саме інноваційні бізнес-процеси виступають важливим елементом сучасного соціально-економічного розвитку, оскільки забезпечують підвищення ефективності функціонування підприємств, формування конкурентних переваг та створення доданої вартості. Вони охоплюють сукупність нових або вдосконалених підходів до організації виробничих, управлінських, маркетингових і логістичних процесів, що базуються на використанні сучасних технологій, знань та управлінських рішень. У контексті регіонального розвитку інноваційні бізнес-процеси відіграють системоутворюючу роль, оскільки сприяють економічному зростанню територій, розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць та підвищенню інвестиційної привабливості регіонів. Їх впровадження забезпечує більш ефективне використання ресурсного потенціалу, стимулює розвиток людського капіталу та формує сучасну економічну структуру регіону.

Водночас вплив інноваційних бізнес-процесів на соціально-економічний розвиток регіонів не є однорідним. Аналіз сучасних тенденцій свідчить про їх виражену територіальну нерівномірність. Основні

осередки інноваційної активності зосереджені у великих містах та економічно розвинених регіонах, що мають відповідну інфраструктуру, кадровий потенціал та доступ до фінансових ресурсів. Такі території виступають своєрідними «полосами зростання», у межах яких концентруються інноваційні підприємства, стартапи та високотехнологічні галузі. Це обумовлено наявністю розвиненої освітньої та наукової бази, високим рівнем людського капіталу, а також сформованими мережами взаємодії між бізнесом, владою та освітніми інституціями. Натомість малі міста та територіальні громади часто залишаються поза активними інноваційними процесами. Обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатній рівень розвитку інфраструктури, відтік кваліфікованих кадрів та слабка інтеграція у бізнес-мережі суттєво стримують їх участь у формуванні інноваційної економіки. Водночас такий стан не відображає їх реального потенціалу. Малі територіальні громади можуть виступати важливим ресурсом у формуванні доданої вартості на локальному рівні за умови впровадження ефективних управлінських підходів та розвитку підприємницьких ініціатив.

Зокрема, розвиток малих форм господарювання у громадах може реалізовуватися через диверсифікацію економічної діяльності, що включає:

- розвиток фермерських та домогосподарств (тваринництво, птахівництво тощо);
- вирощування сільськогосподарської продукції (овочі, фрукти, ягоди, зелень);
- створення локальних виробництв і ремісничих майстерень (харчова продукція, вироби з дерева, кераміки, текстилю);
- розвиток бджільництва та виробництва екологічно чистої продукції;
- формування туристично-рекреаційних послуг, зокрема розвиток сільського (зеленого) туризму та садибного господарства.

Такі види діяльності можуть виступати основою для формування локальних економічних систем, сприяти зайнятості населення, розвитку підприємництва та зміцненню фінансової спроможності територіальних громад. Це підтверджується науковим дослідженням [16], у якому регіон розглядається як інноваційна система, де взаємодія між бізнесом, наукою та владою визначає рівень інноваційного розвитку території.

Сьогодні, в умовах повномасштабної війни зазначені диспропорції набули ще більшої глибини. Релокація підприємств із територій, що зазнали руйнувань або перебувають у зоні активних бойових дій, спричинила концентрацію економічної та інноваційної активності у відносно безпечних регіонах. Це, з одного боку, активізувало розвиток окремих територій, а з іншого – посилило нерівномірність просторового розвитку. Таким чином, інноваційні бізнес-процеси функціонують у межах сформованої просторової структури економіки, яка характеризується домінуванням окремих центрів розвитку та відставанням периферійних територій. За таких умов їх потенціал як інструмент вирівнювання соціально-економічних диспропорцій реалізується не повною мірою. Більше того, за відсутності цілеспрямованої регіональної політики інноваційні процеси можуть не лише не зменшувати, але й посилювати існуючі диспропорції, концентруючись у вже розвинених регіонах. Це актуалізує необхідність формування механізмів, спрямованих на більш рівномірний розподіл інноваційної активності, серед яких важливе місце займає розвиток інституційного середовища, політика децентралізації та посилення взаємодії між освітою, бізнесом і територіальними громадами. У цьому контексті доцільним є візуалізація логіки взаємозв'язку між потенціалом регіону, інноваційними бізнес-процесами та результатами їх реалізації, що дозволяє комплексно відобразити механізм формування як збалансованого розвитку, так і просторових диспропорцій.

На рис. 1 відображено вплив інноваційних бізнес-процесів на соціально-економічний розвиток регіонів у контексті просторової нерівномірності. Вихідною позицією виступає регіон як цілісна соціально-економічна система, що акумулює людський капітал, природні ресурси, інфраструктуру та інституційне середовище. Саме цей комплекс формує потенціал регіону, який може бути реалізований за умови ефективного управління. Ключову роль у трансформації цього потенціалу відіграють інноваційні бізнес-процеси, які виступають механізмом його реалізації. Вони забезпечують перетворення наявних ресурсів у конкретні економічні результати через впровадження нових підходів до організації діяльності, розвитку підприємництва та використання сучасних технологій.

Водночас результати функціонування інноваційних бізнес-процесів залежать від характеру їх територіального розподілу. У разі рівномірного поширення інновацій формується збалансований розвиток регіонів, що проявляється у зростанні зайнятості, підвищенні інвестиційної активності та покращенні якості життя населення. Натомість концентрація інноваційної активності у окремих економічно розвинених центрах призводить до поглиблення просторових диспропорцій, що супроводжується відставанням периферійних територій, відтоком людського капіталу та зростанням соціально-економічної нерівності. Таким чином, ефективність використання потенціалу регіонів безпосередньо залежить від того, яким чином організовано та реалізовано інноваційні бізнес-процеси, що визначає вектор розвитку – від збалансованого зростання до посилення територіальних диспропорцій. Окрему роль у формуванні результатів соціально-економічного розвитку регіонів відіграють зовнішні чинники впливу, які не створюють економічний результат безпосередньо, але визначають умови функціонування інноваційних бізнес-процесів. Саме ці чинники

формують середовище, у якому відбувається реалізація потенціалу регіону, впливаючи на доступ до ресурсів, можливості розвитку підприємництва та рівень інтеграції територій у загальноекономічні процеси.

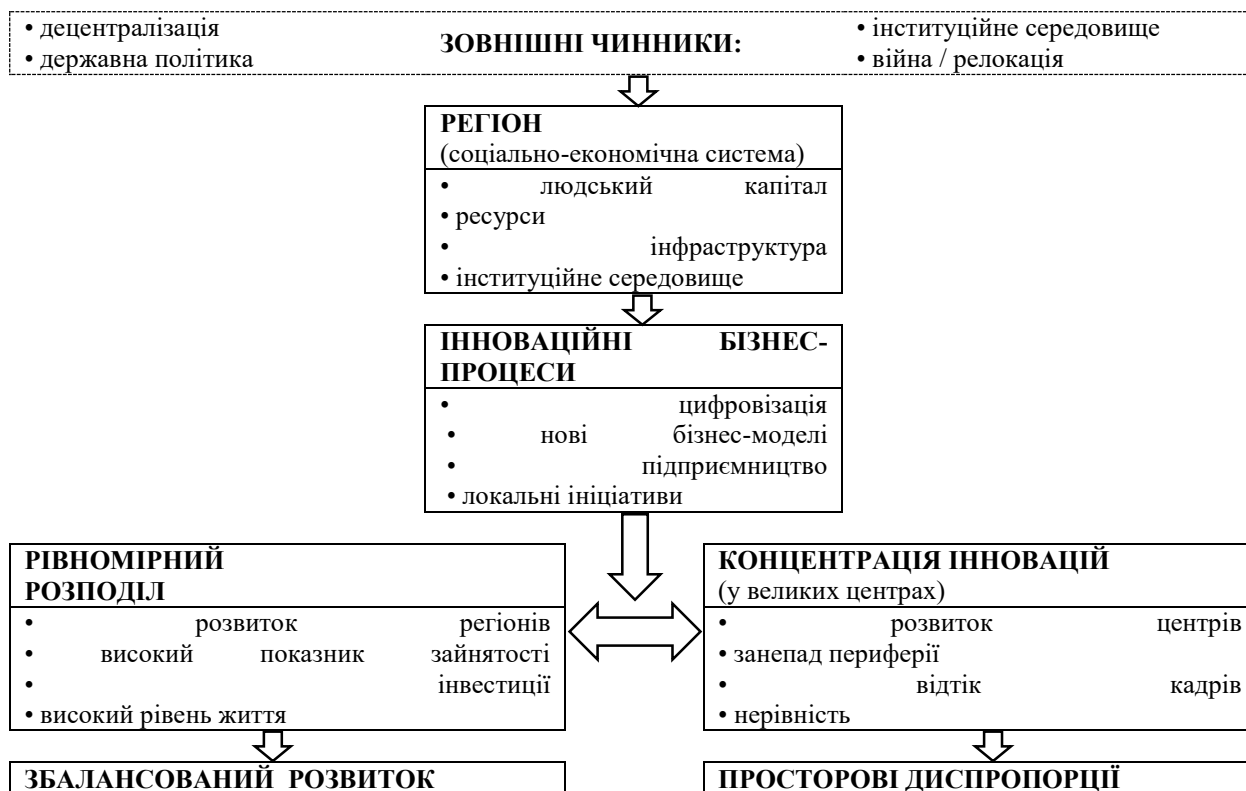

Рис. 1. Вплив інноваційних бізнес-процесів на соціально-економічний розвиток регіонів в умовах просторової нерівномірності
Джерело: розроблено авторами

Якщо ж розглянути децентралізацію, то вона визначає рівень самостійності регіонів у використанні власного потенціалу та розвитку локальних ініціатив. Децентралізація виступає одним із ключових інструментів активізації соціально-економічного розвитку регіонів, оскільки сприяє зміцненню фінансової спроможності територіальних громад та розширенню їх управлінських повноважень. Це створює передумови для більш ефективного використання локального потенціалу та розвитку інноваційних бізнес-процесів на місцевому рівні. Водночас ефективність децентралізації значною мірою залежить від здатності громад інтегруватися у ширші економічні та інноваційні системи, що визначає їх участь у формуванні регіонального розвитку.

Що ж до державної політики, то вона формує «правила гри» і визначає стратегічні пріоритети розвитку, інструменти підтримки інновацій та механізми регіонального вирівнювання. У свою чергу, інституційне середовище забезпечує умови функціонування бізнесу, визначає ефективність взаємодії між економічними суб'єктами. Війна та релокація спричиняють зміну просторової структури економіки, перерозподіл ресурсів та концентрацію економічної активності у відносно безпечних регіонах.

Загалом, вплив зазначених чинників є диференційованим, оскільки кожен із них по-різному визначає умови функціонування інноваційних бізнес-процесів та ступінь реалізації потенціалу регіонів. Зовнішні чинники виступають регуляторами, що можуть як посилювати позитивний ефект інноваційних бізнес-процесів, так і обмежувати їх вплив, сприяючи формуванню або, навпаки, подоланню просторових диспропорцій. Важливо зазначити, що не сам потенціал визначає результат розвитку регіону, а умови його реалізації у поєднанні з ефективним регіональним управлінням та стійким інституційним середовищем.

З огляду на виявлені закономірності, особливої актуальності набуває формування механізму, спрямованого на впровадження та забезпечення ефективної реалізації інноваційних бізнес-процесів у контексті вирівнювання просторових диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів. У даному дослідженні під механізмом було б доцільно розуміти сукупність взаємопов'язаних інструментів, важелів, суб'єктів та інституційних умов, які забезпечують цілеспрямований вплив на процеси формування, розподілу та реалізації інноваційної активності в межах регіональної економічної системи. Такий механізм має бути орієнтований не лише на стимулювання інноваційних бізнес-процесів як таких, але й на забезпечення їх територіально збалансованого розвитку, що дозволить мінімізувати ризики концентрації економічної активності та поглиблення просторових диспропорцій.

Ключовими елементами зазначеного механізму виступають:

- інституційне забезпечення (нормативно-правова база, регуляторна політика, підтримка підприємництва);
- фінансово-економічні інструменти (інвестиційні стимули, грантові програми, податкові механізми);
- розвиток людського капіталу (освіта, підготовка кадрів, зменшення відтоку населення);
- інфраструктурне забезпечення (транспортна, цифрова та ринкова інфраструктура);
- мережева взаємодія між освітою, бізнесом і територіальними громадами.

Важливою характеристикою такого механізму є його адаптивність до зовнішніх викликів, зокрема умов воєнного часу, що передбачає врахування процесів релокації бізнесу, трансформації просторової структури економіки та змін у розподілі ресурсів. Запропонований механізм логічно впливає із представленої на рис. 1 моделі взаємозв'язку між потенціалом регіону, інноваційними бізнес-процесами та результатами їх реалізації. Таким чином, формування ефективного механізму реалізації інноваційних бізнес-процесів створює передумови для більш рівномірного використання потенціалу регіонів, що сприятиме зниженню просторових диспропорцій та забезпеченню збалансованого соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що соціально-економічний розвиток регіонів є визначальною складовою економічної стійкості держави, а рівень його ефективності значною мірою залежить від здатності регіонів реалізовувати власний потенціал. Регіон розглядається як складна соціально-економічна система, що поєднує людський капітал, ресурси, інфраструктуру та інституційне середовище. Обґрунтовано, що інноваційні бізнес-процеси виступають ключовим механізмом трансформації потенціалу регіону у конкретні соціально-економічні результати. Їх вплив на розвиток територій не є однозначним і значною мірою залежить від умов реалізації та характеру територіального розподілу. Встановлено, що в умовах відсутності ефективної регіональної політики інноваційні бізнес-процеси мають тенденцію до концентрації у економічно розвинених центрах, що призводить до поглиблення просторових диспропорцій, посилення периферійності окремих територій та зростання соціально-економічної нерівності. Особливої актуальності ці процеси набули в умовах воєнних викликів, що супроводжуються релокацією підприємств та трансформацією просторової структури економіки України. Доведено, що ключовим чинником вирівнювання просторових диспропорцій є не лише стимулювання інноваційної активності, а забезпечення її рівномірного територіального розподілу. Важливу роль у цьому відіграють інституційне середовище, державна регіональна політика, децентралізація та ефективне регіональне управління. Запропоновано підхід до формування механізму впровадження та забезпечення ефективної реалізації інноваційних бізнес-процесів, який передбачає поєднання інституційних, економічних, інфраструктурних та соціальних інструментів, спрямованих на забезпечення збалансованого розвитку територій. Ефективний соціально-економічний розвиток регіонів визначається не стільки наявністю ресурсного потенціалу, скільки умовами його реалізації, що забезпечуються узгодженою взаємодією інноваційних бізнес-процесів, інституційного середовища та регіонального управління.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні економіко-математичних моделей оцінювання впливу інноваційних бізнес-процесів на зменшення просторових диспропорцій та обґрунтуванні інструментів їх адаптації до умов різних типів регіонів України.

Література

1. Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія. К.: Основи, 1995. 528 с.
2. Яремко Л.А., Яремко С.А. Інноваційний розвиток регіону та шляхи його забезпечення. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2020. Вип. 6(146). С. 76-82. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-6-12>
3. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990. 855 p.
4. Тимошенко Н., Шабанова М. Розвиток інноваційної діяльності в умовах цифровізації. Економіка та суспільство. 2021. № 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-30>
5. Орлова Н., Винник Т., Побігун С. Інноваційні стратегії розвитку бізнесу в умовах кризи: аналіз і практична реалізація в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-75>
6. Підлісна О. Систематизація підходів до інноваційних змін у структурі підприємства під час релокації. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2022. № 24. С. 63-69. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.24.2022.274816>
7. Perroux F. Note sur la notion de pôle de croissance. Économie appliquée. 1955. No. 1. P. 307-320.
8. Мельник М.І., Мединська Т.В., Лещух І.В. Просторово-секторальні диспропорції економічного розвитку регіонів України: вплив релокації бізнесу. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2023. Вип. 3(161). С. 3-9. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-3-1>

9. Семигуліна І.Б. Теоретичні аспекти просторового розвитку: аналіз світового досвіду формування системи управління територіями. Бізнес Інформ. 2021. № 7. С. 6-14. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-6-14>
10. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи: монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень; За ред. д.е.н., проф. Шевчук Л.Т. Львів, 2011. 256 с.
11. Гринько А., Гринько П., Даудова Г. Концептуальні засади та напрями інноваційного розвитку цифровізації в системі трансформації економіки регіонів України. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2025. № 1(8). С. 75-89. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-75-89>
12. Варига Д.О., Миценко В.І. Регіональний контекст інтеграції українських підприємств в глобальні інноваційні простори. Інноваційна економіка. 2025. № 3. С. 213-220. DOI: <https://doi.org/10.37332>
13. Friedmann J. Regional Development Policy: A Case Study of Venezuela. Cambridge: MIT Press, 1966. 279 p.
14. North D.C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 152 p.
15. Петрович Й.М., Бондаренко Ю.Г., Кулиняк І.Я., Просович О.П. Формування механізму державного управління інвестиційними процесами в організаціях рекреаційної сфери : монографія. Львів: Видавництво «Растр-7», 2021. 282 с.
16. Cooke P., Heidenreich M., Braczyk H.-J. Regional Innovation Systems: The Role of Governance in a Globalized World. London: Routledge, 2004. 442 p.

References

1. Shumpeter, Y.A. (1995). Kapitalizm, sotsializm i demokraciia [Capitalism, socialism and democracy]. Kyiv: Osnovy.
2. Yaremko, L.A., Yaremko, S.A. (2020). Innovatsiinyi rozvytok rehionu ta shliakhy yoho zabezpechennia [Innovative development of the region and ways of its provision]. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine: collection of scientific works, 6(146), 76-82. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-6-12>
3. Porter, M.E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press.
4. Tymoshenko, N., Shabanova, M. (2021). Rozvytok innovatsiinoi diialnosti v umovakh tsyfrovizatsii [Development of innovative activity in the context of digitalization]. Economy and society, 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-30>
5. Orlova, N., Vynnyk, T., Pobihun, S. (2023). Innovatsiini stratehii rozvytku biznesu v umovakh kryzy: analiz i praktychna realizatsiia v Ukraini [Innovative strategies for business development in times of crisis: analysis and practical implementation in Ukraine]. Economy and Society, 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-75>
6. Pidlisna, O. (2022). Systematyzatsiia pidkhodiv do innovatsiinykh zmin u strukturi pidpriemstva pid chas relokatsii [Systematization of approaches to innovative changes in the structure of an enterprise during relocation]. Economic Bulletin of NTUU "Kyiv Polytechnic Institute", 24, 63-69. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.24.2022.274816>
7. Perroux, F. (1955). Note on the notion of growth pole. Applied Economics, 1, 307-320.
8. Melnyk, M.I., Medynska, T.V., Leshchukh, I.V. (2023). Prostorovo-sektoralni dysproportsii ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy: vplyv relokatsii biznesu [Spatial and sectoral disparities in the economic development of regions of Ukraine: the impact of business relocation]. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine: collection of scientific works, 3(161), 3-9. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-3-1>
9. Semyhulina, I.B. (2021). Teoretychni aspekty prostорового розвитку: analiz svitovoho dosvidu formuvannia systemy upravlinnia terytoriiamy [Theoretical aspects of spatial development: analysis of world experience in the formation of a territorial management system]. Business Inform, 7, 6-14. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-6-14>
10. Shevchuk, L.T., ed. (2011). Prostorovyi rozvytok rehionu: sotsialno-ekonomichni mozhlyvosti, ryzyky i perspektyvy [Spatial development of the region: socio-economic opportunities, risks and prospects] monograph. Lviv: NAS of Ukraine. Institute of Regional Studies.
11. Hrinko, A., Hrynk, P., Daudova, H. (2025). Kontseptualni zasady ta napriamy innovatsiinoho rozvytku tsyfrovizatsii v systemi transformatsii ekonomiky rehioniv Ukrainy [Conceptual principles and directions of innovative development of digitalization in the system of transformation of the economy of regions of Ukraine]. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics, 1(8), 75-89. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-8-75-89>
12. Varyha, D.O., Mytsenko, V.I. (2025). Rehionalnyi kontekst intehratsii ukrainskykh pidpriemstv v hlobalni innovatsiini prostory [Regional context of integration of Ukrainian enterprises into global innovation spaces]. Innovative economy, 3, 213-220. DOI: <https://doi.org/10.37332>
13. Friedmann, J. (1966). Regional Development Policy: A Case Study of Venezuela. Cambridge: MIT Press.
14. North, D.C. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Petrovych, Y.M., Bondarenko, Yu.H., Kulyniak, I.Ya., Prosovych, O.P. (2021). Formuvannia mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia investytsiynymi protsesamy v orhanizatsiiakh rekreatsinoi sfery [Formation of the mechanism of state management of investment processes in organizations of the recreational sphere] monograph. Lviv: Publishing house "Rastr-7".
16. Cooke, P., Heidenreich, M., Braczyk, H.-J. (2004). Regional Innovation Systems: The Role of Governance in a Globalized World. London: Routledge.